

ЦІНОВИЙ МОНІТОРИНГ НА ОРГАНІЧНУ ПРОДОВОЛЬЧУ ПРОДУКЦІЮ

О. С. Кільницька, к.е.н., доцент,

Н. І. Кравчук, к.е.н., доцент

Житомирський національний агроекологічний університет

Формування та розвиток ринкової соціально орієнтованої економіки призвело до посилення пріоритетного значення та ролі

ціноутворення. Ціна та якість є ключовими факторами економічної конкуренції. Внаслідок зростання цін на робочу силу, сировину, енергоносії, високого рівня інфляції, збільшення процентних ставок по кредитах, загострення конкуренції, зниження купівельної спроможності покупців, інтеграції України в світовий економічний простір та глобалізації соціально-економічних процесів рівень цін на продовольство відзначається значними динамічними змінами та їх варіацією навіть у межах однорідних товарних груп. Багатогалузевість національного господарства, різноманітність сфер економічної діяльності, територіальні та регіональні особливості України накладають свій відбиток на рівень цін окремих видів, сортів, типів, асортименту продовольчих товарів та процеси ціноутворення. З огляду на вищезазначене, доцільним є здійснення цінового моніторингу на продовольчі товари, у тому числі органічні.

Значна галузева розмежованість органічної продукції виокремлює 6 основних галузей, зокрема: рослинництво (у тому числі насінництво та розсадництво, заготівля дикорослих продуктів); тваринництво (у тому числі бджільництво); грибівництво (у тому числі вирощування органічних дріжджів); аквакультура; вирощування органічних водоростей; виробництво органічних харчових продуктів та кормів (у тому числі органічне виноробство). Специфіка діяльності кожної з вищезгаданих галузей накладає свій відбиток на процес ціноутворення та у свою чергу на формування цін [1, с. 359].

У звіті «Розвиток світового ринку продукції органічного сільського господарства» [2] наведено результати соціологічних досліджень з визначення основних мотивів споживання органічних продовольчих товарів. Перше місце займає фактор здорового харчування, а друге – екологічний. Далі споживачі відзначають: усвідомлення гуманного поводження з сільськогосподарськими тваринами в органічних фермерських господарствах; смакові фактори; гастрономічний етикет. Ключовим обмежуючим фактором щодо придбання органічних продовольчих товарів є ціна. На це вказують 70-80 % респондентів 10 економічно розвинених країн Північної Америки та Європи, де було проведене обстеження.

Слід зазначити, що цінові надбавки на органічну продукцію мають значну варіацію залежно від виду та асортименту товарів. Наприклад, у США ціни на органічну продукцію перевищують рівень цін реалізації на відповідні традиційні продовольчі товари: білий хліб – на 7,5 %, моркву – 8 %, яблука – на 13,9 % (табл. 1).

Табл. 1 Ціни на органічну та традиційну продовольчу продукцію в найбільших роздрібних торгових мережах США [1]

Продовольчі товари	Одиниця виміру	Органічна продукція				Традиційна продукція			Співвідношення середніх цін органічної та традиційної продукції, %
		Costco	Harris Teeter	Wegman's	Середня ціна	Harris Teeter	Walmart	Середня ціна	
Білий хліб	дол/0,5 кг	1,86	-	-	1,86	1,65	1,81	1,73	107,5
Овочева суміш (з морожен	дол/0,5 кг	1,32	2,20	3,29	2,27	1,65	1,06	1,35	168,1
Морква свіжа	дол/кг	2,56	4,38	3,52	3,49	3,63	2,84	3,23	108,0
Яблука	дол/кг	3,19	6,15	2,93	4,09	3,94	3,24	3,59	113,9
Цукор	дол/кг	1,98	5,04	5,40	4,14	1,10	1,12	1,11	373,0
Оливкова олія	дол/0,5л	3,25	8,99	8,65	6,96	3,33	4,86	4,09	170,2
Молоко % жирн.	дол/0,5л	0,79	0,70	0,72	0,74	0,48	0,43	0,45	164,4
Молоко (цільне)	дол/0,5л	0,88	0,7	0,73	0,77	0,37	0,43	0,4	192,5
Йогурт	дол/0,5л	1,29	2,91	2,50	2,23	1,47	1,11	1,29	172,9
Яйця	дол/12 штук	3,14	4,39	3,99	3,84	1,59	1,62	1,60	240,0
М'ясо птиці (циплята)	дол/кг	13,19	24,21	15,40	17,6	10,99	3,92	7,45	236,2

Ті ж органічні продукти, що потребують значно більших затрат праці щодо виробництва, переробки, зберігання, фасування тощо, набагато дорожчі за традиційні, особливо продукція тваринного походження. Зокрема органічний цукор майже у 4 рази дорожче від звичайного, оливкова олія – в 1,7 рази, молочна продукція – майже у 2 рази, яйця та м'ясо птиці – у 2,4 рази.

Додана вартість на органічну продовольчу продукцію відрізняється не тільки залежно від виду товарів, а також терміну їх придатності, маркетингового каналу та місця реалізації. Аналізуючи товаропросування на ринку органічної продукції за результатами досліджень [3], встановлено, що найбільший рівень цінової надбавки формується при її збереженні, транспортуванні та оптової торгівлі, далі в менших розмірах формується надбавка виробників та реалізаторів. В

Україні структура роздрібно́ї ціни хліба пшеничного з борошна вищого гаунку містить: 28 % вартості продовольчого зерна, 49 % надбавки переробної та оптово-посередницької сфери, 6,3% – частка об'єктів торговельної сфери і 16,7 % – частка податку на додану вартість. Структура роздрібно́ї ціни молока також відповідає рейтингу її формування за елементами: найбільша частка роздрібно́ї ціни формується на молокопереробних підприємствах – 45,4 %, на другому місці частка товаровиробника молочної сировини – 26 %, третє місце припадає на товарний податок (ПДВ) – 16,7 %, решта 11,9 % – надбавка торговельної мережі.

Причина для високих цін на органічні продукти – це недосконалість і обмеженість об'єктів ринкової інфраструктури та підприємницької діяльності. Саме об'єкти зберігання, переробки, стандартизації, сертифікації, перевезення диктують високі ціни. Висока вартість органічної сировини не збільшує ціну готового до споживання продукту пропорційно. Нині в Україні вартість біосировини орієнтовно займає до 30 % у складі роздрібно́ї ціни готового до споживання органічного продовольчого продукту.

Наразі в Україні обмежена кількість спеціалізованих магазинів, які реалізують органічну продукцію, а оптові великі торговельні мережі тільки починають освоювати екологічно чисті та безпечні товари. В Україні відомим торговельними закладами в цій сфері є: Natur Boutique, Delight, Glosssary, Сільпо, Metro, Мегамаркет та ряд інтернет-магазинів [1, с. 362]. У торгових мережах м. Житомира органічна (екологічна) продовольча продукція найбільше представлена у трьох магазинах: Горнятко, Марципан, Сільпо. За результатами проведеного цінового моніторингу встановлено, що найбільша варіація спостерігається по групі продовольчих товарів рослинного походження. Так, ціна на хлібобулочні вироби, зокрема на органічний хліб без дріжджів, випечений на дровах житній у 7,2 рази, пшеничний – у 5 разів, на макарони – у 6,7 рази, гречку – у 2,2 рази більше від аналогічних традиційних продовольчих товарів (табл. 2). Як не дивно органічна продовольча продукція тваринного походження має значно меншу диференціацію цін порівняно з традиційною.

За результатами цінового моніторингу рівень цін на органічне молоко більше від звичайного аналогічного продукту в 1,7 рази, на йогурт – у 2,1 рази, яйця – майже у 1,5 рази, сосиски – у 3 рази. Менший розрив у цінах на продовольчу екологічно безпечну продукцію тваринного походження можна пояснити обмеженим терміном придатності на ці товари.

Табл. 2 Ціни на органічну (екологічну) та традиційну продовольчу продукцію в торгових мережах м. Житомира (станом на липень 2017 р.)

Продовольчі товари	Одиниця виміру	Органічна (екологічна) продукція в магазинах				Середня ціна традиційної продукції	Співвідношення цін органічної та традиційної продукції, %
		Горняк	Марципан	Сільго	Середня ціна		
Хліб житній	Грн./400 грам	50	-	25-30	38	5,28	719,7
Хліб пшеничний	Грн./500 грам	50	40	27-33	40	8,00	500,0
Макарони	Грн./500грам	17	25	22	39	5,80	672,4
Гречка	Грн./500 грам	35	30-45	30-35	35	15,80	221,5
Оливкова олія	Грн./0,7 л	205	220	180	202	90	224,4
Молоко (2,5 % жирності)	Грн./900 мл	32	34	32	33	19,20	171,9
Йогурт (2,5 % жирності)	Грн./470 гр.	37	42	35	38	18,00	211,1
Яйця курячі	Грн./10 штук	28,6	30,00	30	29,5	20	147,5
Сосиски	Грн./100 гр.	23,6	24-30	22-28	25,2	8,22	306,6

Примітка: побудовано автором за власними спостереженнями

Ціна на органічну (екологічно безпечну) продовольчу продукцію є обмежуючим фактором щодо її масового придбання. Обмежена платоспроможність українських споживачів не дає значної можливості розширювати внутрішній ринок органічної продукції. Водночас на світовому ринку зростає мотивація до споживання органічних товарів за факторами здорового харчування та збереження навколишнього середовища, що стимулює підвищення рівня цін. Як наслідок, вітчизняні виробники органічної продукції орієнтовані на експорт у розвинені країни.

Список літератури

1. Кільницька О. С., Соколова А. О. Фактори та особливості ціноутворення на органічну продукцію / Органічне виробництво і продовольча безпека. Житомир: ЖНАЕУ, 2017. С.358-363.

2. Развитие мирового рынка продукции органического сельского хозяйства URL: <http://davaiknam.ru/text/razvitiie-mirovogo-rinka-produkcii-organicheskogo-seleskogo-hoz-page-4>

3. Теоретико-методологічні та практичні основи ціноутворення: монографія / О. М. Шпичак, О. В. Боднар, О. О. Шпичак; за ред. О. М. Шпичака. К.: ЦК «Компринт», 2017. 545 с.